ΕΚΘΕΣΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΠ' ΑΚΡΟΑΤΗΡΙΟΥ ΣΥΖΗΤΗΣΗ
στην υπόθεση C-342/88 *

I — Πραγματικά περιστατικά και διαδικασία

1. *Νομικό πλαίσιο και πραγματικά περιστατικά της κύριας δίκης*

Ο Spits, ολλανδός υπήκοος, γεννήθηκε την 1η Αυγούστου 1914. Απέδειξε ότι, σύμφωνα με τη βελγική ρύθμιση, απασχολήθηκε στο Βέλγιο ως μισθωτός εργαζόμενος από το 1932 έως το 1938. Εξάλλου, μπορεί να επικαλεστεί περιόδους ασφαλίσεως που συμπλήρωσε στις Κάτω Χώρες μεταξύ 1ης Αυγούστου 1929 και 31ης Ιουλίου 1979. Έχοντας, συνακόλουθα, υπαχθεί στη νομοθεσία δύο κρατών μελών, ο Spits, είχε δικαίωμα συντάξεως, υπολογιζόμενο σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 46 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας [κωδικοποιημένη απόδοση του οποίου επισυνάπτεται στον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, ΕΕ L 230 του 1983, σ. 6]. Οι παράγραφοι 1 και 2 του εν λόγω άρθρου ορίζουν τα ακόλουθα:

« 1. Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα κράτη μέλη στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός και της οποίας πληρούνται οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη γένεση του δικαιώματος παροχών, χωρίς να χρειάζεται να εφαρμοστούν οι διατάξεις του άρθρου 45 ή/και του άρθρου 40, παράγραφος 3, προσδιορίζει κατά τις διατάξεις της νομοθεσίας που εφαρμόζεται απ' αυτόν το ποσό της παροχής που αντιστοιχεί στη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πρέπει να ληφθούν υπόψη δυνάμει της νομοθεσίας αυτής.

Ο φορέας αυτός προβαίνει, επίσης, στον υπολογισμό του ποσού της παροχής που θα εχορηγείτο, κατ' εφαρμογήν των κανόνων της παραγράφου 2, περιπτώσεις α) και β). Μόνο το μεγαλύτερο από τα δύο αυτά ποσά λαμβάνεται υπόψη.

2. Ο αρμόδιος φορέας καθενός από τα κράτη μέλη, στη νομοθεσία των οποίων έχει υπαχθεί ο μισθωτός ή μη μισθωτός, εφαρμόζει τους ακόλουθους κανόνες, εφόσον οι απαιτούμενες προϋποθέσεις για τη γένεση του δικαιώματος επί των παροχών δεν πληρούνται παρά μόνο αν ληφθεί υπόψη το άρθρο 45 ή/και το άρθρο 40, παράγραφος 3:

α) Ο φορέας υπολογίζει το θεωρητικό ποσό της παροχής, την οποία θα ηδύνατο να διεκδικήσει ο ενδιαφερόμενος, αν όλες οι περίοδοι ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν υπό τις νομοθεσίες των κρατών μελών στις οποίες είχε υπαχθεί ο μισθωτός ή μισθωτός είχαν πραγματοποιηθεί στο σχετικό κράτος μέλος και υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζεται από τον εν λόγω φορέα κατά την ημερομηνία εκκαθαρίσεως της παροχής. Αν, κατά τη νομοθεσία αυτή, το ποσό της παροχής είναι ανεξάρτητο της διάρκειας των περιόδων που πραγματοποιήθηκαν, το ποσό αυτό λαμβάνεται ως το θεωρητικό ποσό που αναφέρεται στην παρούσα περίπτωση·

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

β) Ο φορέας προσδιορίζει κατόπιν το πραγματικό ποσό της παροχής βάσει του θεωρητικού ποσού που αναφέρεται στο προηγούμενο εδάφιο, κατ' αναλογία προς τη διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως ή κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου, υπό τη νομοθεσία που εφαρμόζει, εν σχέσει προς τη συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών·

γ) Αν η συνολική διάρκεια των περιόδων ασφαλίσεως και κατοικίας που πραγματοποιήθηκαν προ της επελεύσεως του κινδύνου, υπό τις νομοθεσίες όλων των σχετικών κρατών μελών, είναι μεγαλύτερη από τη μέγιστη διάρκεια που απαιτεί η νομοθεσία ενός από αυτά τα κράτη μέλη για τη λήψη πλήρους παροχής, ο αρμόδιος φορέας του κράτους αυτού λαμβάνει υπόψη τη μέγιστη αυτή διάρκεια αντί της συνολικής διάρκειας των εν λόγω περιόδων για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας παραγράφου· αυτή η μέθοδος υπολογισμού δεν πρέπει να έχει ως αποτέλεσμα να επιβληθεί στον εν λόγω φορέα το βάρος παροχής ποσού ανώτερο από εκείνο της πλήρους παροχής που προβλέπεται από την υπ' αυτού εφαρμοζόμενη νομοθεσία·

δ) ... »

Όταν ο Spits υπέβαλε στον αρμόδιο ολλανδικό φορέα αίτηση για τη χορήγηση συντάξεως, ο φορέας αυτός ενημέρωσε το βελγικό γραφείο συντάξεων (εφεξής: ΒΓΣ), σύμφωνα με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 574/72, περί καθορισμού των λεπτομερειών εφαρμογής του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 (κωδικοποιημένη απόδοση του οποίου επισυνάπτεται στον κανονισμό 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, ΕΕ L 230, σ. 6).

Το ΒΓΣ προέβη στον υπολογισμό της καταβλητέας στον Spits συντάξεως. Προς το σκοπό αυτόν εφάρμοσε τη συναφή εθνική διάταξη, ήτοι το άρθρο 10 του βασιλικού διατάγματος 50, της 24ης Οκτωβρίου 1967, σχετικά με τη σύνταξη γήρατος και σύνταξη επιζώντος των μισθωτών εργαζομένων (Moniteur belge [Επίσημη Εφημερίδα του Βελγίου] της 27.10.1967) (εφεξής: ΒΔ 50). Κατά την παράγραφο 1 του άρθρου αυτού, το δικαίωμα για τη λήψη συντάξεως γήρατος κτάται ανά ημερολογιακό έτος απασχολήσεως, βάσει ενός κλάσματος των αποδοχών (πραγματικών, πλασματικών ή κατ' αποκοπήν του έτους, λαμβάνοντας υπόψη το 75 ή το 60 % των αποδοχών αυτών ανάλογα με την περίπτωση). Το αντιστοιχούν σε κάθε ημερολογιακό έτος κλάσμα έχει ως αριθμητή το 1 και παρονομαστή τον αριθμό των ημερολογιακών ετών που περιλαμβάνει η περίοδος από 1ης Ιανουαρίου του έτους συμπληρώσεως του εικοστού έτους της ηλικίας του ενδιαφερομένου, και το ενωρίτερον από 1ης Ιανουαρίου 1926, μέχρι 31ης Δεκεμβρίου του έτους που προηγείται της πρώτης ημέρας του μήνα που ακολουθεί το εξηκοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του, ανάλογα με το αν πρόκειται για άνδρα ή γυναίκα· ο παρονομαστής, πάντως, δεν μπορεί να είναι ανώτερος του 45 για τον άνδρα ή του 40 για τη γυναίκα.

Όταν ο αριθμός των ημερολογιακών ετών απασχολήσεως που έχουν συμπληρωθεί υπερβαίνει το 45, λαμβάνονται υπόψη τα έτη που θεμελιώνουν δικαίωμα για τη λήψη της πλέον ευνοϊκής συντάξεως. Εξάλλου, όπως προκύπτει από διοικητική πρακτική, τα ημερολογιακά έτη απασχολήσεως που συμπληρώθηκαν πριν από το εικοστό έτος της ηλικίας του ενδιαφερομένου λαμβάνονται υπόψη, εφόσον ο ενδιαφερόμενος δεν μπορεί να επικαλεστεί πλήρη σταδιοδρομία.

Για να υπολογίσει την οφειλόμενη δυνάμει του άρθρου 10 του ΒΔ 50 παροχή, το ΒΓΣ έλαβε υπόψη τόσο τις περιόδους που διανύθηκαν στο Βέλγιο όσο και εκείνες που διανύθηκαν στην αλλοδαπή. Το σύνολο των ετών στο Βέλγιο

(1932 έως 1938) και των ετών στις Κάτω Χώρες (Αύγουστος 1929 έως Ιούλιος 1979) υπερέβαινε προφανώς τον παρονομαστή του κλάσματος (στην προκειμένη περίπτωση 45), με αποτέλεσμα το ΒΓΣ να μη λάβει υπόψη τα δύο ημερολογιακά έτη απασχολήσεως, ήτοι το 1932 και 1933, που συμπλήρωσε ο Spits πριν από το εικοστό έτος της ηλικίας του, επειδή δεν ετίθετο ζήτημα συμπληρώσεως μη πλήρους σταδιοδρομίας. Με βάση τον υπολογισμό αυτό χορηγήθηκε στον Spits βελγική σύνταξη 5/45, για τα έτη 1934 έως 1938.

Ο Spits προσέβαλε την απόφαση, ισχυριζόμενος ότι πουθενά στο ΒΔ 50 δεν γίνεται μνεία του ότι, προκειμένου να καθορισθεί το περιεχόμενο της εννοίας « πλήρης σταδιοδρομία », πρέπει να προστίθενται τα έτη απασχολήσεως που συμπληρώθηκαν στο Βέλγιο στα έτη που συμπληρώθηκαν στην αλλοδαπή. Πρωτοδίκως το επιχείρημα αυτό έγινε δεκτό: το δικαστήριο έκρινε ότι τα έτη 1932 και 1933 έπρεπε να ληφθούν υπόψη και αναγνωρίστηκε στον Spits σύνταξη γήρατος αντιστοιχούσα σε 7/45. Το ΒΓΣ άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Arbeidshof te Gent. Το δικαστήριο ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

« Μπορεί ή όχι ο ενδιαφερόμενος που βρίσκεται στην ανωτέρω περιγραφείσα κατάσταση να αξιώσει και την αναγνώριση των δύο ετών 1932 και 1933 ως προς τα οποία οι διάδικοι δεν κατέστη δυνατό να συμφωνήσουν, έτη για τα οποία φαίνεται ότι καταβλήθηκαν πράγματι επαρκείς εισφορές στο Βέλγιο και τα οποία προηγούνται της συμπληρώσεως του εικοστού έτους της ηλικίας του ενδιαφερομένου, ο οποίος αποδεικνύει ότι συμπλήρωσε στις Κάτω Χώρες, λόγω της απασχολήσεώς του στο κράτος αυτό, χρόνο επαγγελματικής σταδιοδρομίας που θεμελιώνει δικαίωμα συντάξεως AOW (Algemene Ouderdomswet), αντιστοιχούν σε περίοδο πλήρους ασφαλίσεως 50 ετών; »

2. *Η ενώπιον του Δικαστηρίου διαδικασία*

Η παραπεμπτική απόφαση πρωτοκολλήθηκε στη γραμματεία του Δικαστηρίου στις 28 Νοεμβρίου 1988.

Κατά το άρθρο 20 του πρωτοκόλλου περί του οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν στις 10 Φεβρουαρίου 1989 το βελγικό γραφείο συντάξεων, εφεσείον στην κύρια δίκη, εκπροσωπούμενο από τον R. Masyn, διοικητικό υπάλληλο γενικών καθηκόντων, και στις 17 Φεβρουαρίου 1989 η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους B.-J. Drijber και Sean van Raepenbusch, μέλη της νομικής της υπηρεσίας.

Το Δικαστήριο, κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή και αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα, αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων, ανέθεσε δε την υπόθεση στο πρώτο τμήμα.

II — Σύνοψη των γραπτών παρατηρήσεων που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

Με τις παρατηρήσεις του, το *ΒΓΣ* διευκρινίζει ότι η σύνταξη που χορηγήθηκε στον Spits υπολογίστηκε με βάση το άρθρο 46, παράγραφος 2, περίπτωση β), του κανονισμού. Με άλλους λόγους, το κλάσμα των 5/45 αφορά σύνταξη κατ' αναλογικό επιμερισμό κατά την έννοια της παραγράφου αυτής και όχι αυτοτελή σύνταξη κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 1.

Εξάλλου, το ΒΓΣ θεωρεί ότι το ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου άπτεται της μεθόδου υπολογισμού της θεωρητικής συντάξεως και της κατ' αναλογικό επιμερισμό συντάξεως, κατά το άρθρο 46, παράγραφος 2.

Το ΒΓΣ διευκρινίζει ότι, προκειμένου να υπολογιστεί το θεωρητικό ποσό κατά την έννοια του άρθρου 46, παράγραφος 2, περίπτωση α), συνυπολογίζονται τα αποδεδειγμένα επτά έτη (1932 έως 1938) εργασίας στο Βέλγιο και το χρονικό διάστημα των 49 ετών, 11 μηνών και 30 ημερών που συμπλήρωσε ο ενδιαφερόμενος υπό το ολλανδικό καθεστώς από την 1η Αυγούστου 1929 μέχρι τις 31 Ιουλίου 1979. Πάντως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 46, παράγραφος 2, περίπτωση γ), το ΒΓΣ έλαβε υπόψη του μόνο τη μεγίστη διάρκεια από την οποία η βελγική νομοθεσία εξαρτά την πλήρη παροχή. Το χρονικό αυτό διάστημα, όπως προκύπτει από το άρθρο 10 του ΒΔ 50, είναι 45 έτη, στη συγκεκριμένη δε περίπτωση του Spits κάλυπτε τα έτη 1934 έως 1978. Στη συνέχεια, το ΒΓΣ προέβη στον υπολογισμό της κατ' αναλογικό επιμερισμό συντάξεως, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, περίπτωση β). Ελήφθησαν υπόψη μόνο τα έτη εργασίας υπό το βελγικό καθεστώς κατά το χρονικό διάστημα από το 1934 έως το 1978, γεγονός που απέδωσε ως αποτέλεσμα το κλάσμα των 5/45, με βάση τα έτη 1934 έως 1938. Κατά το ΒΓΣ, εξυπακούεται ότι, για τον υπολογισμό της κατ' αναλογικό επιμερισμό συντάξεως, δεν μπορεί να λαμβάνονται υπόψη τα έτη τα οποία αποκλείστηκαν από τον υπολογισμό της θεωρητικής συντάξεως.

Το ΒΓΣ υποστηρίζει ότι ο τρόπος υπολογισμού του συνάδει απολύτως προς το άρθρο 46, παράγραφος 2, του κανονισμού. Ο συνυπολογισμός των ετών απασχολήσεως που συμπλήρωσε ο ενδιαφερόμενος πριν από το εικοστό ή μετά το εξηκοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του είναι εφικτό σε δύο μόνο περιπτώσεις: πρώτον, όταν ο συνυπολογισμός των συμπληρωθεισών περιόδων ασφαλίσεως υπό τη νομοθεσία διαφόρων κρατών μελών δεν συνεπάγεται πλήρη σταδιοδρομία και, δεύτερον, στην περίπτωση πλήρους σταδιοδρομίας για την αντικατάσταση των ολιγότερο ευνοϊκών ετών.

Κατόπιν αυτού, το ΒΓΣ προτείνει να δοθεί η εξής απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα:

« Όταν ο δικαιούχος συντάξεως αποδεικνύει ότι συμπλήρωσε σταδιοδρομία σε δύο ή περισσότερα κράτη μέλη υπό την έννοια ότι καλύπτει με δικαιολογητικά όλα τα έτη της συνήθους περιόδου αναφοράς, ήτοι, όσον αφορά το Βέλγιο, το χρονικό διάστημα μεταξύ 1ης Ιανουαρίου του έτους κατά το οποίο συμπλήρωσε το εικοστό έτος της ηλικίας του και 31ης Δεκεμβρίου του έτους που προηγείται του εξηκοστού πέμπτου έτους της ηλικίας του, τα έτη πριν από το εικοστό έτος και μετά το εξηκοστό πέμπτο δεν λαμβάνονται υπόψη παρά μόνον εφόσον θεμελιώνουν δικαίωμα για τη λήψη συντάξεως περισσότερο ευνοϊκής από εκείνη με βάση ορισμένα έτη που τοποθετούνται εντός της εν λόγω αναφοράς. »

Κατά την *Επιτροπή*, το ερώτημα του Arbeidshof άπτεται του υπολογισμού, ο οποίος έλαβε χώρα σύμφωνα με τη βελγική νομοθεσία, κατ' εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 1, του κανονισμού. Μολονότι δεν αποκλίνει από την ερμηνεία του άρθρου 46, παράγραφος 2, στην οποία στηρίζεται το ΒΓΣ, η Επιτροπή θεωρεί ότι τα έτη 1932 και 1933 θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη για τους σκοπούς του κατά το άρθρο 46, παράγραφος 1, υπολογισμού της συντάξεως.

Εξάλλου, η Επιτροπή υπενθυμίζει το επιβαλλόμενο με το άρθρο 46, παράγραφος 3, του κανονισμού όριο όσον αφορά τις καταβλητέες παροχές, κατ' εφαρμογήν των παραγράφων 1 και 2 του αυτού άρθρου και διαπιστώνει ότι το ίδιο αυτό όριο κρίθηκε εν μέρει ως ασυμβίβαστο προς το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ από το Δικαστήριο με την απόφαση της 21ης Οκτωβρίου 1975 στην υπόθεση Petroni (24/75, Rec. 1975, σ. 1149). Σύμφωνα με την « αρχή Petroni », η οποία έκτοτε παγιώθηκε με σταθερή νομολογία, το σύστημα καθορισμού ανώτατου ορίου με το άρθρο 46, παράγραφος 3, είναι ανεπίτρεπτο στο μέτρο που επιβάλλει μείωση της παροχής η οποία κτάται κατ' αποκλειστικήν εφαρμογή εθνικής νομοθεσίας, συμπεριλαμβανομένης της ρήτρας απαγορεύσεως της σωρεύσεως παροχών. Κατά την άποψη της Επιτροπής, από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το ΒΓΣ όφειλε να προβεί σε συμπλη-

ρωματική σύγκριση μεταξύ, αφενός, του ύψους της οφειλομένης παροχής, κατ' αποκλειστικήν εφαρμογή της βελγικής νομοθεσίας (λαμβάνοντας υπόψη τις ρήτρες απαγορεύσεως της σωρεύσεως παροχών) και, αφετέρου, του ύψους της οφειλομένης κατ' εφαρμογήν ολοκλήρου του άρθρου 46 του κανονισμού παροχής.

Το τελευταίο αυτό ποσό καθορίζεται ως εξής. Πρώτον, πρέπει να υπολογίζεται η παροχή που δικαιούται ο ενδιαφερόμενος, λαμβανομένων υπόψη των περιόδων που συμπλήρωσε μόνο υπό το βελγικό καθεστώς, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη, βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 2, του κανονισμού, οποιαδήποτε εθνική διάταξη απαγορεύουσα τη σώρευση παροχών (« αυτοτελής παροχή »). Κατά την Επιτροπή, ο Spits δικαιούται αυτοτελή παροχή ίση προς 7/45, συνυπολογιζομένων των ετών 1932 έως 1938, σύμφωνα με τη βελγική διοικητική πρακτική, η οποία επιτρέπει το συνυπολογισμό των προγενεστέρων του εικοστού έτους της ηλικίας του ενδιαφερομένου περιόδων. Δεύτερον, υπολογίζεται το θεωρητικό ύψος και η κατ' αναλογικό επιμερισμό παροχή, σύμφωνα με το άρθρο 46, παράγραφος 2, γεγονός που οδηγεί στο κλάσμα των 5/45· στο σημείο αυτό, η Επιτροπή τάσσεται με την άποψη του ΒΓΣ, όσον αφορά την ενδεδειγμένη εφαρμογή του άρθρου 46, παράγραφος 2, περίπτωση γ). Επειδή το ύψος της αυτοτελούς παροχής αποδεικνύεται υψηλότερο, κρατείται προσωρινά. Στη συνέχεια, πρέπει να τυγχάνει εφαρμογής το άρθρο 46, παράγραφος 3, το οποίο προβλέπει μείωση του καταβαλλομένου ποσού, όταν το σύνολο των αυτοτελών και κατ' αναλογικό επιμερισμό παροχών υπερβαίνει το υψηλότερο θεωρητικό ποσό. Η Επιτροπή θεωρεί ότι στην υπό κρίση περίπτωση το θεωρητικό ποσό, το οποίο υπολογίστηκε με βάση τη βελγική νομοθεσία, είναι προφανώς υψηλότερο. Σε περίπτωση κατά την οποία οι βελγικές και ολλανδικές παροχές, αμφότερες αυτοτελείς, υπερβαίνουν το εν λογω θεωρητικό ποσό, καθεμία από τις παροχές αυτές μειώνεται μέχρι το ήμισυ της διαφοράς. Τέλος, λαμβάνει χώρα η συμπληρωματική σύγκριση που καθιερώθηκε με τη νομολογία Petroni.

Συνεπώς, ύστερα από ενδελεχή εξέταση της εφαρμογής των κοινοτικών κανόνων στην περίπτωση του Spits, η Επιτροπή προτείνει στο Δικαστήριο να δώσει την ακόλουθη απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα:

« Η εφαρμογή του άρθρου 46 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 δεν αποτελεί εμπόδιο στον συνυπολογισμό εκ μέρους του αρμόδιου φορέα, κατά το άλφα ή βήτα στάδιο υπολογισμού της προβλεπομένης από το εν λόγω άρθρο παροχής γήρατος, συμπληρωματικών περιόδων, αναγνωριζομένων από τη νομοθεσία που εφαρμόζει ο φορέας για να εκτιμήσει το ύψος της εν λόγω παροχής. »

Gordon Slynn
εισηγητής δικαστής